

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Luonnon monimuotoisuuden merkitys kaupungissa

Toimintaohjelman päivitys, Helsingin luonnon
monimuotoisuuden turvaaminen; **Seminaari 15.6.2018**

Ilkka Heikkinen
Luonnonsuojeluvalvoja
15.6.2018

Luonnon monimuotoisuus kaupungeissa

Luonnon monimuotoisuus

ELÄMÄN EHTO

- Kaupunki on erityinen ihmisen luoma elinympäristö, jossa vastaavuuksia luontaisiin elinympäristöihin
- Lajeilla ja ”luontotyypeillä” ajallisesti ja maantieteellisesti erityinen historiansa.
- Tarkoituksella ja suunnitelmallisesti luotuja elinympäristöjä, mutta suurelta osin myös sattumien kautta vuosisatojen tai –kymmenten aikana syntyneitä ympäristöjä vrt. kaupunkipuisto vs. joutomaa.
- Elinympäristöt voivat suhteellisen pienelläkin alueella vaihdella lajien kannalta hyvin edullisista äärimmäisen ankariin.
- Olennaista on muutosten nopeus ja syvällekyvyys.
- Ihminen on lähellä luontoa kaupungissakin!

Luonnon monimuotoisuuden keitaita on kaupungeissa, mutta ihmiselle tärkeitä asioita on kaikkialla kaupunkiekosysteemeissä

- Pääkaupunkiseudulla on merkittävä osa Uudenmaan hienoimmista luontokohteista kuten Sipoonkorpi, Vanhankaupunginlahti, Kallahti, Vestran suot, Matalajärvi, Laajalahti, Nuuksio - niillä on merkitystä luonnon monimuotoisuuden suojelulle koko maan ja EU:n mitassa osana Natura 2000 -verkostoa
- Helsingin luonto on moniulotteinen jo kaupungin syntyipaikan ja -historiankin vuoksi – vyöhykkeinen saaristo, Vantaanjoki, Keskuspuisto ja idän ja lännen viheryhteydet...
- Urbaanille ihmiselle luonnon monimuotoisuudella on suuri merkitys viihtyisyyden, terveyden ja hyvinvoinnin kannalta
- Luonto on osa kaupungin toiminnallisuutta; esimerkiksi vesien virtaukset, hulevesien hallinta, meluntorjunta, pölyn sitominen, varjostus, allergioiden ja monimuotoisuuden yhteys, virkistysmahdollisuudet stressi-ilmiöiden leikkaajana, ravinnontuotanto kaupungissa, hiilen sidonta ja uusiutuvat energialähteet ym. ym.
- Luonnon monimuotoisuus on kaupungeille sekä kustannusten aiheuttaja että säästöjen lähde, mutta myös keskeinen palvelu - ei yhdentekevää veronmaksajallekaan
  - Mikä on luonnon merkitys kilpailussa veronmaksajista?
  - Mitä olisikaan Helsinki matkailukaupunkina ilman kosketusta luontoon?
  - Mikä on luonnon merkitys ennaltaehkäisevässä terveydenhoidossa?

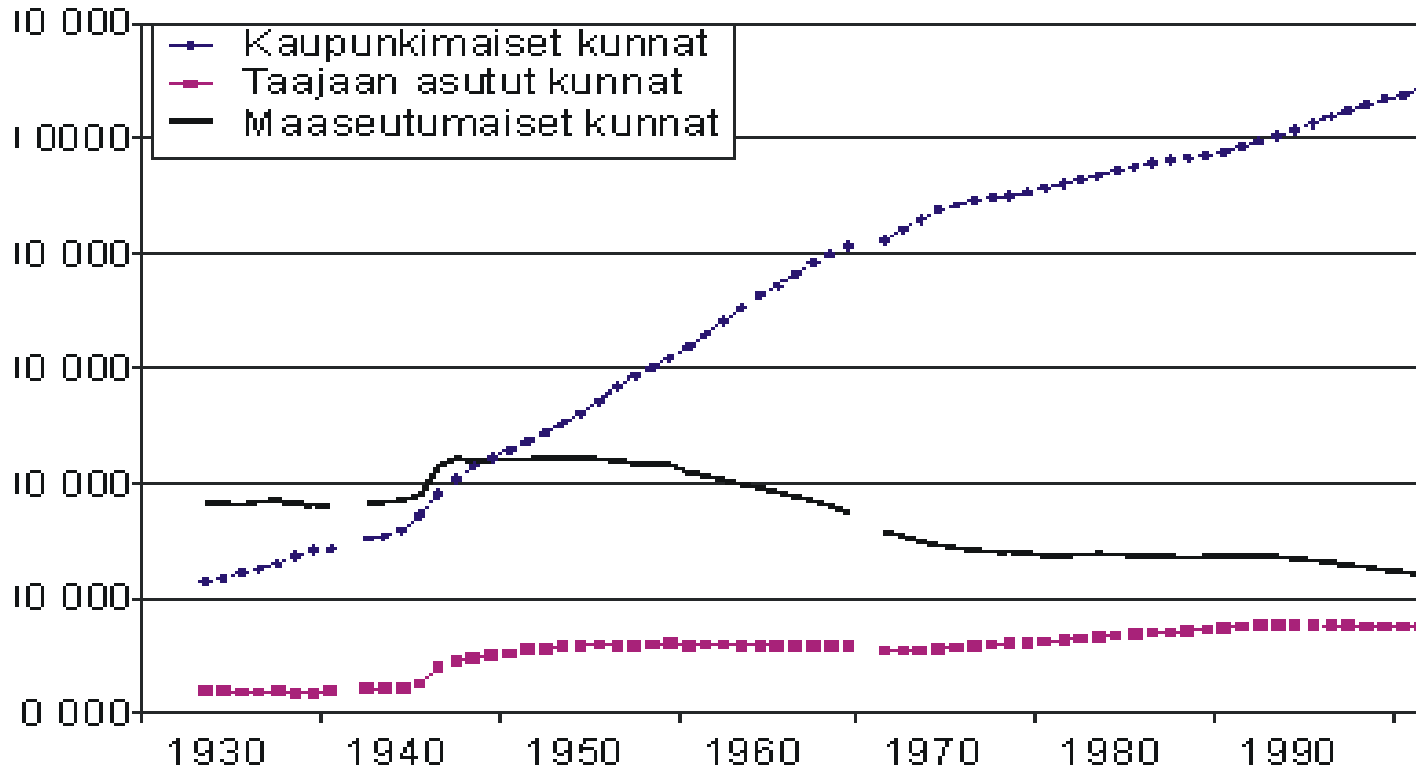
Luonto väistyy, kun kaupunki kasvaa – laajenemalla tai tiivistymällä, mutta luonto myös pyrkii kaupunkiin

- Kaupunkien luontoon vaikuttavat eniten perinteisesti maankäytön muutos, rakentaminen, infra ja kuluminen
- Huomattava osa kaupungin kasvusta tapahtuu tiivistymällä.
- Vaikka puistoja ja virkistysalueita turvataan rakentaminen supistaa niitä, mutta myös elämän ehtoja statuksettomilla joutomailla ja hoitamattomilla viheralueilla.
- Osaksi kyse voi olla rakentamisaikaisesta muutoksesta, joka korvautuu jollakin muulla tilalla vuosikymmenten mittaan. – tappiot voivat olla lopullisia, mutta joskus luonto ottaa tilansa takaisin.
- Muutos on kaupunkiympäristössä ainoa pysyvä tila
- Luonto pyrkii myös kaupunkiin – cityketut, cityhuuhkajat, cityhanhet, cityliiturit ja torilokit - sopeutuvat selkärankaiset saavat paljon huomiota
- Ihmisten suhde luontoon on erilainen kuin maaseudulla – luonto on keskeinen osa kaupunkikulttuuria!

Esa Lammi ja Pekka Routasuo, Helsingin liito-oravakartoitus 2016:

” Helsingin kaupungin ympäristökeskus teetti keväällä 2014 Luoteis-Helsingin alueelta liito-oravaselvityksen, jossa löytyi kaikkiaan 12 liito-oravan elinaluetta... ..Uusintainventointi keväällä 2016 osoitti Luoteis-Helsingin liito-oravakannan kasvaneen nopeasti... ..Vuosien 2014–2016 selvityksissä on rajattu Helsingissä 49 liito-oravan ydinaluetta, joista kaksi oli vuoden 2016 selvityksessä tyhjillään. Elinpiirejä on Helsingissä 40–45 sen mukaan, miten mahdollisesti samaan elinpiiriin kuuluvia lähekkäisiä metsäalueita tulkitaan... ..**Liito-oravan leviäminen on merkki siitä, että kaupungin virkistysmetsien hoidossa luonnon monimuotoisuus on otettu hyvin huomioon... ..Helsingin kaupunkimetsissä ei ole taloudellisia tuottotavoitteita, jotka uhkaisivat liito-oravaa, mutta maankäytön ja luonnonhoidon suunnittelulle liito-orava asettaa vaatimuksia.**

Helsinki on Suomen kaupunkikehityksen keskipiste, mutta kaupunkiympäristö kasvaa Suomessa laajasti

Väkiluku kuntaryhmittäin 1933-2003,
Lähde: Valtion taloudellinen
tutkimuskeskus, Tilastokeskus

Helsinki edelläkävijänä

- Hyvät eväät tiedon alkulähteillä, mm.:
  - Helsingin yliopisto
  - Luonnontieteellinen keskusmuseo
  - Aalto-yliopisto
  - Helsingin kaupunkiluonnon tutkimuksen ja inventointien perinne
  - Vahva oma osaaminen ympäristökeskuksessa, mutta osaamista ja ymmärrystä myös muissa virastoissa
- Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaaminen - Toimintaohjelma 2008–2017
  - Kunnianhimoisin, laajin ja korkeatasoin Suomessa
  - Hyvä valmistelu ja selkeä dokumentti:
  - Konkreettiset, hyvin valitut toiminnan päämäärät, konkreettiset toimenpide-ehdotukset, poikkihallinnollinen vastuutus ja määräajat
  - Linjakas suhteessa globaaleihin ja kansallisiin tavoiteasiakirjoihin
  - Kaupunginhallituksen päätös antaa poliittista tukea

Muutoksen merkkejä

- CBD:n maailmanlaajuinen strateginen ohjelma – Aichi –tavoitteet lähestyvät uudistamista vuonna 2020 - keskustelu on vähitellen kiihtymässä kautta maailman
- Uusia linjauksia tarvitaan, koska:
  - Luonnon monimuotoisuuden kato ei ole pysäytettävissä 2020 mennessä
  - Ongelmat ovat osittain suurempia kuin ennakoitiin 2010, uusia ongelmia syntyy ja kokonaisuus on liian monimutkainen hallittavaksi yksinkertaisilla keinoilla
  - Osapuolten sitoutuminen on ollut puutteellista
  - Paineita on sitovampaan ja yksiselitteisempään päätökseen (vrt. UNFCCC, Pariisin sopimus), valtavirtaistamisen ulottamiseen yksityiseen ja kolmanteen sektoriin ja päätöksen tiukempaan seurantaan
- Suomi on keskustelun ytimessä vuonna 2019 syksyllä EU puheenjohtajana – luonnon monimuotoisuuden suojeleminen ja kestävä käyttö ovat puheenjohtajakaudella vahvasti esillä
- Helsingin LUMO-ohjelman osalta kiinnostavia kysymyksiä voisivat tällä taustalla olla:
  - Valtavirtaistaminen?
  - Kaupungin talouden ja ekosysteemipalveluiden kytkennät?
  - Lautakuntien ja virastojen sitoutuminen?
  - Ympäristötietoisuus?

Valtavirtaistamiselle on mahdollisuus

- Ympäristönäkökohtien sisällyttäminen läpäisevästi strategiseen tavoiteasetteluun ja eri toimialojen toimintaan on entistä tärkeämpää.
- Ympäristöasiat ovat poliittisesti tärkeitä ja päätöksentekijöiden tulee olla tietoisia ympäristön tilasta, ongelmista ja kehityssuunnista.
- Ympäristötehtävät muodostavat synergisen kokonaisuuden, jossa maankäytön ja vesien ja merenhoidon suunnittelujärjestelmät ovat luonteeltaan yhteen sovittavia. Luonnon monimuotoisuuden suojelun edistäminen toimii läpäisyperiaatteella ja sen tavoitteet tulee yhdentää keskeisiin valmistelu- ja päätöksentekoprosesseihin.
-
- Näkökulma ympäristöasioihin lähtee kaupungille ominaisista edellytyksistä, ongelmista ja tavoitteista. Ympäristöasioiden edistäminen on lähempänä asiakkaita ja kumppaneita kuin esimerkiksi valtionhallinnolla.

Mitä tapahtuu SOTE- ja maakuntauudistuksessa?

- Valtion luonnonsuojelutehtävät jakautuvat ELY-keskuksista Luovaan ja maakuntiin
  - Maakunnan tehtävänä on luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön edistäminen
  - Voimavarat maakunnissa ovat rajalliset.
  - Maakuntien keskinäinen yhteistyö tasoittaa ja vahvistaa resursseja ja osaamista. Usean maakunnan yhteistyöllä, työnjaolla ja erikoistumisella voimavarojen käyttö on tehokkaampaa.
  - Maakuntien ja valtion yhteistyöverkostot varmistavat tiedon siirron ja osaamisen jakamisen. Tarvitaan yhteisiä tietojärjestelmiä ja yhteen sovitettuja prosesseja maakuntien, LUOVA:n, Metsähallituksen ja SYKE:n välillä. Tietojärjestelmien tulee tarjota yhteiset työskentelyalustat ja tietovarannot.
- Maakuntien ja kuntien välille on tarpeen luoda hyvä yhteistyö – edelläkävijäkunnat voivat vaikuttaa maakuntien kehitykseen, mutta pienet kunnat tulevat tarvitsemaan maakuntien tukea
  - On tärkeää sijoittaa yhteistyöverkostojen ja –menettelyiden sekä tietojärjestelmien rakentamiseen myös kuntien, maakuntien ja valtion välillä
  - On tarvetta kuntien luonnonsuojelutehtävien uudelleenarviointiin myös luonnonsuojelun lainsäädännössä
  - LUMO toimintaohjelman kaltainen tavoiteasiakirja tarvitaan maakunnissakin